

O'ZBEKISTON XALQARO ISLOM AKADEMIYASI

**QOZOG'ISTON RESPUBLIKASINING JANUBIY-QOZOG'ISTON
UNIVERSITETI**

QOZOG'ISTON RESPUBLIKASI YEVROOSIYO MILLIY UNIVERSITETI

**"TURKIY TILLI XALQLAR FALSAFASI, MADANIYATI: TARIX, BUGUN
VA KELAJAK"**

**"ФИЛОСОФИЯ, КУЛЬТУРА ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ НАРОДОВ:
ИСТОРИЯ, НАСТОЯЩЕЕ И БУДУЩЕЕ"**

**"PHILOSOPHY, CULTURE OF THE TURKIC-SPEAKING PEOPLES:
HISTORY, PRESENT AND FUTURE**

mavzusidagi xalqaro online

SIMPOZIUM

materiallari

ТОШКЕНТ – 2020

Ma'sul muharrirlar:

O'ZBEKISTON XALQARO ISLOM AKADEMIYASI, PROREKTORI

Filologoya fanlari doktori, professor Zohidjon Islamov

QOZOG'ISTON RESPUBLIKASINING JANUBIY-QOZOG'ISTON

UNIVERSITETI DEKANI

Yuridik fanlari nomzodi, dotsent Kayrat Bitemirov

QOZOG'ISTON RESPUBLIKASI YEVIROOSIYO MILLIY

UNIVERSITETI KAFEDRA MUDIRI

Siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD) Ospanova Aygerim

Nuralievna

Tahrir ha'ati:

Y.f.n., dots. H.N.Tuychieva, f.f.d., prof. M.M.Kaxxarova, f.f.n.(PhD)

M.I.Xujaev, t.f.n., dots. M.Jumabekov, f.f.n., dots. M.K. Rakhimshikova,

M.Xavazmetova

Tashkilotchilar:

Y.f.n., dots. H.N.Tuychieva, f.f.d., prof. M.M.Kaxxarova, f.f.n.(PhD)

M.I.Xujaev, t.f.n., dots. M.Jumabekov, f.f.n., dots. M.K. Rakhimshikova,

s.f.n. (PhD)A.N. Ospanova, D.Xavazmetova

*O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi Ilmiy va o'quv-uslubiy
Kengashining 2020 yil 22 dekabrda 9-sonli majlisida nashrga tavsiya
etilgan.*

масалада хушёрлик ва сезгирлигимизни, қатъият ва масъулятимизни йўқотсак, бу ўта муҳим ишни ўз ҳолига, ўзибўларчиликка ташлаб қўядиган бўлсак, муқаддас қадриятларимизга йўғрилган ва улардан озиқланган маънавиятимиздан, тарихий хотирамиздан айрилиб, охир-оқибатда ўзимиз интилган умумбашарий тарққиёт йўлидан четга чиқиб қолишимиз мумкин”[3].

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш лозимки, глобаллашув даврида таълим тизимида ёшларимизнинг маънавий оламини юксалтириш, уларни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш, ахлоқий фазилатларнинг мазмун-моҳиятини чуқур англаш, ана шундай хусусиятларга эга бўлиш, уларга амал қилиб яшаш муҳим аҳамият касб этади. Зеро, маънавият пойдевори бақувват бўлмаса, бундай жамиятда ривожланиш, тараққиёт бўлмайди. Шундай экан, маънавий тарбия масаласи ҳар доим долзарб бўлиб қолаверади.

Адабиётлар:

1. Каримов И.А. Асарлар. 7-жилд.- Б.381.
2. Пазилова М. Е. “Ўқувчи маънавиятини ҳадислар воситасида шакллантиришнинг педагогик асослари” (“Миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари” ва “Дунё динлари тарихи” ўқув фанлари мисолида). ном.дисс. Т.: 2004. –Б.4.
3. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч.-Т.: Маънавият, 2008. –Б.4.

ЖАЗОИРДА 2019 ЙИЛГИ ПРЕЗИДЕНТ САЙЛОВИДАГИ СИЁСИЙ ЎЗГАРИШЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

**Расулов Отабек Ўзбекистон
халқаро ислом академияси
Ёшлар билан ишлаш бўйича
декан ўринбосари**

2019 йилда Жазоир тарихида янги бўлим очилди, бу фуқаролар ва давлат ўртасидаги муносабатларда сезиларли ўзгаришларга олиб келди. Йил бошидан буён деярли бутун мамлакатни қамраб олган оммавий норозилик намоишлари ва ёшлар ва талабаларнинг тинч намоишлари муносабати билан ички сиёсий вазият қизиқ бормоқда. 2019 йил 22 февралда ўн минглаб жазоирликлар, жинси, ёши ва

ижтимоий келиб чиқишидан қатъи назар, шаҳар ва қишлоқларда кўчага чиқиб, 18 апрел куни бўлиб ўтган президентлик сайловларида ҳукмрон МОФ партиясининг президент Абдулазиз Бутефлика номзодини рад этганликларини эълон қилишди.

82 ёшли А. Бутефликанинг бешинчи президентлик муддатига қайта сайланиш нияти аксарият фуқароларнинг ғазабини қўзғатди ва кўчаларга норозилик келтирди. А. Бутефлика президентликка номзодини қўйишни режалаштирганини эълон қилганидан кейинги куннинг ўзидаёқ (10 феврал) 800 мингдан ортиқ жазоирликлар норозилик намойишлари учун кўчаларга чиқишди. Мутахассислар кечиктирилган “Жазоирдаги араб баҳорининг бошланиши” ҳақида гапиришмоқда.⁸¹

Жазоир тадқиқотчилари таъкидлаганидек, намойишчилар, авваламбор ёшлар ва талабалар, кейинчалик турли хил жамоат ташкилотлари ва гуруҳлари қўшилишган, мамлакатда узоқ вақт давомида ҳокимиятни ушлаб турган ҳарбий-сиёсий элитани олиб чиқишга чақиришдан олдин дастлаб А. Бутефликанинг номзоди билан ўзларининг келишмовчиликларини билдиришган. “Намойишчилар ҳаракати тўлқини, Жазоир режими МОФнинг тарихий ва миллий қонунийлигини бутунлай тугатганлигини кўрсатади, у илгари ўзини мустамлакачига қарши курашиш учун эксклюзив ҳуқуққа эга бўлган сиёсий партия сифатида аниқлаган ва шу билан мустақилликни қўлга киритган.”⁸²

Президентнинг кетиши ва бутун сиёсий ҳокимият аппарати ўзгаришини талаб қилиш учун 2019 йил 22 февралда халқни оммавий тинч намойишларга чиқишга мажбур қилган сиёсий ва иқтисодий вазият қандай эди?

Кўриниб турибдики, оммавий норозиликлар нафақат мамлакатдаги ноқулай ижтимоий-иқтисодий вазият, балки ўзини ахлоқий ва жисмоний жиҳатдан чарчаган сиёсий режимнинг ҳақиқий инқироzi билан қўзғатилган. 2013 йилда омон қолган А. Бутефлика

⁸¹ Шмелева Т. Арабская весна по-алжирски. // Сайт Российского совета по международным делам. - 11 марта 2019 г. - <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/arabskaya-vesna-po-alzhirski/>.

Светлова К. Без пятого срока. Почему «арабская весна» опоздала в Алжир на восемь лет // Московский центр Карнеги. - 12 марта 2019 г. - <https://carnegie.ru/commentary/78560>

⁸² Бельхамити М.Э.-М. Алжир: Хирак - массовое мирное движение // Арабистика Евразии. 2019. № 7. С. 102-116. - С.103.

президент вазифаларини тўлиқ бажара олмади ва унинг ўрнига бу юкни президент маъмурияти зиммасига олди. Шунинг учун А. Бутефлика истеъфога чиқарилиши талабларининг асосий сабаби халқнинг сиёсий турғунликдан чарчаши ва жамиятнинг янгилашишга интилиши эди.

Ушбу янгилашни амалга оширишда Жазоир армияси муҳим рол ўйнади, улар А. Бутефликани қўллаб-қувватлашдан бош тортдилар. 2019 йил 26 мартда давлат телевидениеси эфирида Жазоир Демократик Республикаси Миллий халқ армияси Бош штаби бошлиғи Аҳмед Гайд Салаҳ А. Бутефликанинг қобилиятсизлиги тўғрисида эълон қилди ва Конституциянинг 102-моддасидан фойдаланишни таклиф қилди, агар президент, давлат раҳбари ўз вазифаларини бажара олмаса, президент муддатидан олдин истеъфога чиқиши мумкин. Аҳмед Гайд Салаҳ чақируви билан Президентни истеъфога чиқариш илгари сурилди. Жазоирликлар 2-апрел куни кучлироқ сафарбарлик қилдилар ва ўзларининг мурожаатлари билан жавоб беришди: (“Тизим, узоқда!”).

22 феврал – Хирак ҳаракати⁸³ 2011 йилда Миср ва Ливияда содир бўлган тўқнашувлар ва қон тўкилишларидан қочиб, Жазоирга ўзгаришлар киритди.

Бошқа араб мамлакатларида бўлгани каби, Жазоирда ҳам ижтимоий медиа майдончалари ёшлар ва бошқа гуруҳларни намоёнишларга жалб қилишда муҳим рол ўйнади. Маҳаллий норозилик намоёнишлари тинч ўзгариш учун катта ҳаракатга айланди ва ижтимоий тармоқлар орқали тарқалиши туфайли ҳокимият назорати остида қолмоқда.

Бундан ташқари, Жазоирдаги норозилик ҳаракати фуқароларнинг ўз эътиқодлари ва талабларини ифода этиш учун очиқ чиқишларини белгилаб берди – ҳукумат аслида сиёсий жараёнларни монополлаштирган ва 2001 йилдан буён мамлакатда оммавий намоёнишларни тақиқлаган.

Жазоирда 2019 йил 12-декабрга белгиланган президентлик сайловлари Президент А. Бутефлика президентлиги тугаганидан бошланган мамлакат сиёсий ривожланишининг сиёсий ўтиш

⁸³ Бельхамити М.Э.-М. Алжир: Хирак - массовое мирное движение // Арабистика Евразии. 2019. № 7. С. 102-116.

босқичида бурилиш даври сифатида қаралди. Бироқ, А. Бутефликанинг эҳтимолий ворислари рўйхатини олдиндан ҳисобга олган ҳолда, мамлакатда сиёсий соҳада кескин ўзгаришлар кўзда тутилмаган эди.

Умуман олганда, А. Бутефлика даврида юқори лавозимларда ишлаган бешта номзод Жазоир Демократик Республикасида президентлик лавозимига ариза топширган, бу кўплаб жазоирликларнинг норозилигига сабаб бўлган.⁸⁴“Олд” сайловларнинг мухолифлари “ҳукмрон тизимнинг ҳимоячилари” бўлган номзодларнинг иштирокига қарши чиқдилар, улардан ислохот ташаббусларини кутиш мумкин эмас. Шу билан бирга, иккита етакчи президентликка номзодлар ўртасидаги фарқлар сезиларли даражада эди: агар А.Михубини ҳукмрон МОФ партияси қўллаб-қувватлаган бўлса, у ҳолда А.Тебун 2017 йилда бош вазир бўлганида бошлаган коррупцияга қарши кампанияни қайта бошлашни режалаштирган, аммо уч ой ичида лавозимидан олиб ташланган. А.Тебуннинг истеъфосига А. Бутефлика яқин бўлган, у томонидан уюштирилган ишбилармонлар билан тузилган давлат шартномаларини текшириш ёрдам берди.⁸⁵

Мамлакатдаги оммавий норозиликлар ва 2-апрелда А.Бутефликанинг истеъфога чиқиши туфайли юзага келган кескин сиёсий инқироз шароитида А.Тебун ўзини “тизимнинг рақиби” сифатида тутиб, сайловларда қатнашиш тўғрисида қарор қабул қилганини эълон қилди. Коррупсияга қарши кураш А.Тебуннинг сайловолди кампаниясидаги асосий ваъдаларидан бирига айланди. Президентликка номзод Жазоир Халқ Демократик Республикаси Конституциясига⁸⁶, шу жумладан президент ваколатларини чеклаш ва

⁸⁴ На пост президента Алжира баллотировались временный генеральный секретарь партии «Национальное демократическое объединение» 60-летний Азеддин Михуби, бывший министр туризма, председатель политического движения «Аль-Бина» 57-летний Абделькадер Бенгрин, два бывших премьер-министра - 74-летний Абдельмаджид Теббун и 75-летний Али Бенфлис, а также кандидат от партии «Фронт будущего» 56-летний Абдельазиз Белаид.

⁸⁵ Щербakov С. В Алжире появился новый президент. // Сайт «Евроныюз». - 19.12.2019 г. - <https://ru.euronews.com/2019/12/19/algeria-president-swearing>

⁸⁶ В августе 2020 г. была назначена дата проведения референдума по проекту пересмотра алжирской конституции - 1 ноября 2020 г. Новая конституция должна включить в себя положения, отражающие современные реалии и потребности Алжира, в том числе стремление к процветанию и социальной справедливости. Было отмечено, что внесение

“Маҳаллий ва миллий даражада ҳақиқий демократияни” ўрнатиш ва “эркин ва фаол фуқаролик жамияти”ни яратиш учун Сайлов тўғрисидаги қонунга ўзгартириш киритишга ваъда берди.⁸⁷

А.Тебуннинг сайловга берган ваъдалари орасида Жазоир иқтисодиётини диверсификация қилиш, чет эл инвестицияларини жалб қилиш, кичик ва ўрта бизнесни, бошланғич ташкилотларни қўллаб-қувватлаш бўйича зарур чораларни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш бор эди.

изменений в Конституцию позволит подвести черту под эпохой режима А. Бутефлики (1999-2019 гг.)

⁸⁷ Кукушкин В.Ю. Выборы президента ЖХДР 12 декабря 2019 г. // Сайт ИМЭМО РАН. - <https://www.imemo.ru/news/events/text/vibori-prezidenta-andr-12-dekabrya-2019-g>

52.	ОРТИҚОВ Т.О.	Ёшлар маънавий камолотида бобораҳим машраб илмий фалсафий меросидан фойдаланиш	400-413
53.	ПАРДАЕВ А.Ч.	Оила ва тарбия масалари ҳақидаги асарларни ўрганишнинг назарий методологик асослари	413-416
54.	СОБИРОВ Ж.	Туркий тилли давлатлар ҳамкорлик кенгашининг халқаро муносабатларда тутган ўрни	417-420
55.	ТУРСУНОВ У.	Ҳозирги даврда мамлакатимизда музейшунослик соҳасини ривожлантириш вазифалари	420-427
56.	РАШИДОВ Ф.Т.	Дин ва давлат муносабатларининг Марказий Осиё давлатлари қонунчилигидаги ифодаси	427-435
57.	МИРЗАЕВ Ғ.	Туркий тилли давлатлар ҳамкорлик кенгашининг шаклланиши ва унда ҳамкорлик масалалари	436-445
58.	РАХИМШИКОВА М.К., ХАВАЗМЕТОВА Д.А.	Проект «культурное наследие» и развитие философии в современном казахстане	445-452
59.	ЮЛДАШЕВ С, АҲМЕДОВА Ў	Жамият тараққиётига ижтимоий-маданий технологияларнинг инновацион таъсир	454-460
60.	М.М.КАХХАРОВА	Туркий халқлар маданияти ва маданиятлараро мулоқот	460-465
61.	РУЗИЕВА Р., НАМОЗОВА М.	Трансцендентал қадриятлар: тушунчаси, моҳияти, хусусиятлари	465-474
62.	ОРТИҚОВ Т., СУЯРОВ З.	Алишер Навоийнинг мамнунияти ва нафрати	474-487
63.	Эгамбердиев А.	Ўзбекистон тараққиётида модернизация ва менталитет	487-491
63.	Намозова Ю.М.	Туркистонда шаклланган таълим фалсафасининг ижтимоий-тарихий генезиси	491-496
64.	Мадаминаова Н.З.	Таълим-тарбия тизимида маънавият масалалари	497-500
65.	Расулов О.	Жазоирда 2019 йилги президент сайловидаги сиёсий ўзгаришларнинг ўзига хос хусусиятлари	500-504